

GREEN BELTS A DALŠÍ PŘEDCHŮDCI ÚSES

Prof.Ing.arch.Mojmír Kyselka CSc.

VŠB TU FAST Ostrava

Anotace

Příspěvek uvádí na více příkladech, že Územní systém ekologické stability, tak jak je dnes vymezován, místy projektován a velmi vzácně i realizován, má své různě teoreticky pojaté předchůdce a to jak u nás tak i v zahraničí (greenbelts, greenwalks). Podobným způsobem lze uvažovat i o jeho následnících. Příspěvek naznačuje nejrozumnější přístupy ke tvorbě liniových vegetačních prvků v krajině.

Záměrně komponované pásové linie stromové a keřové zeleně - v terminologii ÚSES biokoridory příp.interakční prvky - jistě nejsou výhradním objevem autorů této komplexní ideje z 80-ých let, legislativně zakotvené na počátku let 90-ých.

Takové tvrzení by mělo začínat : "Již staří Římané..."ale ti naopak spojili svoji obrovskou říši prostřednictvím ÚSTA – územních systémů technické agresivity - sítí silnic pro rychlé pochody legionářů doplněným o sítě akvaduktů a kanalizací.A byť své silnice výrazně v krajině označili vertikálním topolem italica nebyly tyto aleje chápány jako přírodní prvek.V dalším vývoji tyto často již záměrně komponované doprovodky komunikací získaly sice význam estetický, ale tato planeta byla dále a více strangulována sítí komunikací stále energičtější techniky - technokoridory, sít' zejména energií, které spojily technocentra měst. Stále častěji - bez jakéhokoliv zeleného doprovodu."Black country" pokryla předně dynamickou Anglii, která si však při veškerém okouzlení ovládnutí většiny světa ve své aristokracii a buržoasii zachovala cit pro jistou míru rovnováhy.A v polovině svého slavného 19-ého století vytvořila "green belts" - poměrně široké pásy stromové zeleně ve volné krajině se snahou o navázání na kultovní městské parky (olmstead). tické pro tyto " belts" je jejich souvislost s "walks" - procházkovými cestami do volnější, byť beznadějně privátní t.j.oplocené krajiny.Tam spolehlivě fungují "hedges" živé ploty - klasické interakční prvky(pokud tam nedominují divoce zarostlé nebo rekultivované haldy důlních výsypek). Green belts jsou do našich časů integrální součástí " land use" nebo "master" plánů měst.Vzorové je Coventry.Vzhledem k diktátu soukromého vlastnictví ovšem tyto "zelené pásy" a " procházky" nemají charakter systému.Kdo však poněkud hlouběji zažil krajinu britských ostrovů poznal, že nese řadu znaků ekologické stability - pokud nejsme ve stále někde ještě masivní černé krajině.

Podstatně systematictěji řeší městskou a příměstskou pásovou zeleň Němci - od počátku 20-ého století. Mohutné přírodní areály jezer, řeky a říček daly Berlínu a Hamburku i jiným německým městům strukturu téměř harmonickou, která umožňuje vnitroměstskou rekreaci. Proti německým jsou francouzská města v zelených systémech podstatně chudší. Řada dalších příkladů by mohla následovat, kdybychom nespěchali k Ladislavu Žákovi - jeho "Obytné krajiny", příp.Říhově "Zemi krásné".To co vysnil Žák ve vnitřní Praze a širokém okolí - ve výrazně neatraktivní příměstské krajině, je opravdu systém, který by pak mohl pokrýt střední Čechy jako přímý předek ÚSES.Brno a Olomouc samozřejmě nemohly zůstat pozadu.Camillo Sitte a Jindřich Kumpošt, každý za poněkud odlišné historické situace nasměle vyvádějí vnitroměstskou zeleň do krajiny - nebo ji přivádějí až na hradební okruhy.Stále silněji jsou linie zeleně doprovázeny procházkovými cestami.

Autor tohoto příspěvku se snažil o řešení integrace systému zeleně města Brna s pěšími cestami - nikoliv jako urbanista krajinář Stavoprojektu,ale spolupracovník týmu dopravních odborníků na "Generelu dopravy města Brna " v letech 1962-63.Radiální průniky zeleně do

centra města měly produktivní dopravní funkci cestami doplňujícími dvacetiminutovou isochronu dojížděky. Ve volné krajině tyto cesty navazují nejen na turisticky značené trasy, ale na hustší síť cest do atraktivních prostor přírody i kultury. Tak byl navržen autorem také sen o Brnu pro 600.000 obyvatel v rozsáhlém krajinném prostoru. Jednotlivé satelity byly spojeny zelení výrazné krajiny brněnského "west endu" a odtud vybíhaly koridory na Vysočinu i Pálavu. Realizace zůstala omezena jen na linie zeleně v nových sídlištích - na př. Lesná. Daleko významnější byly koridory zemědělsko lázeňské krajiny okolí Luhačovic, ale hlavně devastované krajiny Mostecké pánve. V padesátých letech však došlo nejen k vypracování koncepce, ale k následné masivní realizaci záměrně komponovaných biokoridorů - větrolamů. Ty, po vzoru Sovětského svazu /kde podél cest a toků nejen brzdily suchověje, ale měly sloužit i jako úkryty těžké vojenské techniky/ opravdu autoritativně, ale také záměrně komponovaně i dendrologicky zasítily zemědělské krajiny - bez ohledu na vlastnické poměry. ÚSES jich přirozeně využívá všude tam, kde se vyskytují a je to vhodné. Potud "Grünvernetzung" t.j. zelené pásy v naší kulturní sféře

Jestliže byly zelené pásy od počátku své existence často spojeny s procházkovými cestami, pak je nutno připomenout jedinečný fenomén na světě nejlepšího a nejrozsáhlejšího systému turisticky značených cest býv. Československa. Přestože jsme značení cest přejali od klasických turistických zemí 19. století - Německa, Švýcarska a Rakouska, ovládli jsme naše země více jak 23.000 km pečlivě značených a udržovaných cest s podivuhodně - sice amatérsky, ale komponovanými trasami. Tyto koridory spojují jedinečné i prosté atraktivity - bio- i kulturní centra. Trasy jsou dále - zcela ve smyslu světových trendů, obohacovány naučnými stezkami a po nich se pohybují nepříliš diverzifikovaná společenstva sólových, rodinných a skupinových milovníků naší krajiny a prokazují tak, že ÚSESem budou komunikovat nebo již se plíží společenstva podstatně diferencovanější. Nicméně se tak prokazuje, že v příliš civilizované Evropě musí člověk přírodu poněkud organizovat.

Jestliže byl tímto příspěvkem učiněn pokus o vyjádření určité kontinuity ÚSES s jeho předchůdci i současníky, pak chce také naznačit, že v dynamice vývoje ekologické stability budou přirozeně následovat další úspěšná řešení.

V Brně a Hlubočanech 20. července 2004

Prof. Ing. arch. Mojmír Kyselka CSC.